

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในบทนี้จะเป็นการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อแสดงแนวโน้มเกี่ยวกับ
ปรัชญาการศึกษาของโรงเรียน ปีพุทธศักราช 2543 ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษา ออก
เป็น 2 สภาพการณ์คือ สภาพการณ์แบบอนาคตภาพที่ดี (Optimistic Scenarie)
และสภาพการณ์แบบอนาคตภาพที่ไม่ดี (Pessimistic Scenarie) มีเฉพาะส่วนที่
ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนเท่านั้น ที่ไม่ได้แยกออกเป็น 2 สภาพการณ์
โดยนำเสนอในรูปของความคิดเห็นที่สอดคล้องและไม่สอดคล้องกัน ของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญใน
ด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน
2. จุดมุ่งหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน
3. องค์ประกอบของการศึกษานอกระบบโรงเรียน
4. กระบวนการเรียนการสอน

เมื่อได้ข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญตามรายละเอียดขององค์ประกอบเหล่านี้แล้ว
จะไร้เป็นแนวทางในการสรุป เพื่อหาว่าแนวโน้มในอนาคตคนี้ปรัชญาการศึกษานอกระบบ
โรงเรียนของไทยจะอยู่ในลัทธิใด โดยผู้วิจัยจะยึดการแบ่งปรัชญาการศึกษานอกระบบ
โรงเรียนตามแนวของจอห์น แอล อีเลียส (John L. Elias) ใน 5 ลัทธิดังนี้ คือ

1. ปรัชญาการศึกษานอกระบบโรงเรียนเสรีนิยม (Liberal Arts)
2. ปรัชญาการศึกษานอกระบบโรงเรียนพัฒนาการนิยม (Progressivism)
3. ปรัชญาการศึกษานอกระบบโรงเรียนพฤติกรรมนิยม (Behaviorism)
4. ปรัชญาการศึกษานอกระบบโรงเรียนมนุษยนิยม (Humanism)
5. ปรัชญาการศึกษานอกระบบโรงเรียนปฏิรูปนิยม (Radical)

และเนื่องจากนักการศึกษาของไทยบางกลุ่ม ใคพยายามเสนอแนวปรัชญา
การศึกษาของไทยตามแนวพุทธศาสนา ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาปรัชญาการศึกษานอกระบบ
โรงเรียนอีกแนวหนึ่ง คือ

6. ปรากฏการณ์ศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวพุทธศาสนา (Buddhism)

การเสนอผลการวิเคราะห์หรือผล มีดังต่อไปนี้

- ตอนที่ 1 ความหมายของปรากฏการณ์ศึกษานอกระบบโรงเรียน(ตารางที่ 2-4)
- 1.1 การให้ความหมายที่ยึดปรัชญาการศึกษาเป็นหลัก(ตารางที่ 2)
 - 1.2 การให้ความหมายที่ยึดกิจกรรมการศึกษาเป็นหลัก(ตารางที่ 3)
 - 1.3 การให้ความหมายที่ยึดกลุ่มเป้าหมายเป็นหลัก(ตารางที่ 4)

- ตอนที่ 2 สภาพการณ์แบบอนาคตภาพที่ดี (Optimistic Scenarie)
(ตารางที่ 5-10)

- 2.1 จุดมุ่งหมายของศึกษานอกระบบโรงเรียน(ตารางที่ 5)
- 2.2 กิจกรรมและโครงการศึกษานอกระบบโรงเรียน
(ตารางที่ 6)
- 2.3 บทบาทของผู้สอน (ตารางที่ 7)
- 2.4 บทบาทของผู้เรียน (ตารางที่ 8)
- 2.5 กระบวนการเรียนการสอน (ตารางที่ 9)
- 2.6 การประเมินผล (ตารางที่ 10)

- ตอนที่ 3 สภาพการณ์แบบอนาคตภาพที่ไม่ดี (Pessimistic Scenarie)
(ตารางที่ 11-16)

- 3.1 จุดมุ่งหมายของศึกษานอกระบบโรงเรียน(ตารางที่ 11)
- 3.2 กิจกรรมและโครงการศึกษานอกระบบโรงเรียน
(ตารางที่ 12)
- 3.3 บทบาทของผู้สอน (ตารางที่ 13)
- 3.4 บทบาทของผู้เรียน (ตารางที่ 14)
- 3.5 กระบวนการเรียนการสอน (ตารางที่ 15)
- 3.6 การประเมินผล (ตารางที่ 16)

ตอนที่ 4 การวิเคราะห์ผลการวิจัยที่สอดคล้องกับอัตวิภาษการศึกษา
นอกระบบโรงเรียน

ตอนที่ 1 ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน

1.1 การให้ความหมายที่ยึดปรัชญการศึกษาเป็นหลัก

ตารางที่ 2 แสดงลำดับของข้อความเกี่ยวกับความหมายของการศึกษานอกระบบ
โรงเรียน ที่ยึดปรัชญการศึกษาเป็นหลัก เรียงจากค่ามัธยฐานสูงสุด
ลงมา

ลำดับที่	ข้อที่	มัธยฐาน	ฐานนิยม	ความแตกต่างระหว่าง ฐานนิยมกับมัธยฐาน	พิสัยระหว่าง ควอไทล์
1	1.1	4.61	5	0.39	1.08
2	1.2	4.61	5	0.39	1.02
3	1.4	4.29	4	-0.29	1.11
4	1.3	4.23	4	-0.23	0.16
5	1.5	4.13	4	-0.13	0.89

จากตารางแสดงว่าข้อความที่กลุ่มผู้วิจัยราชู มีความเห็นสอดคล้องกันว่า
เป็นแนวโน้มของปรัชญการศึกษานอกระบบโรงเรียน ปี พ.ศ.2543 เกี่ยวกับความ
หมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน ที่ยึดปรัชญการศึกษาเป็นหลัก มีทั้งหมด 5 ข้อ
เป็นแนวโน้มที่เป็นไปไคมากที่สุด 2 ข้อ เป็นแนวโน้มที่เป็นไปไคมาก 3 ข้อ และไม่มี
ข้อที่ไม่สอดคล้องกันทั้งรายอะเอียดดังนี้

ข้อความที่กลุ่มผู้วิจัยราชู มีความเห็นสอดคล้องกัน เป็นแนวโน้มที่เป็นไป
ไคมากที่สุด ของปรัชญการศึกษานอกระบบโรงเรียน ปี พ.ศ.2543 เกี่ยวกับ
ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน ที่ยึดปรัชญการศึกษาเป็นหลัก มีดังนี้

ข้อที่ 1.1 การศึกษานอกระบบโรงเรียน คือการศึกษาที่มุ่งเติมเต็มในการให้วงจรของการพัฒนาคน มีความสมบูรณ์ ไม่ขาดช่วง ซึ่งเป็นการศึกษาตลอดชีวิต (มัธยฐาน 4.61 พิสัยระหว่างควอไทล์ 1.08)

ข้อที่ 1.2 การศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นการศึกษาที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคนให้สามารถพึ่งตนเองได้ และมีชีวิตอยู่อย่างมีความสุขในสังคม (มัธยฐาน 4.61 พิสัยระหว่างควอไทล์ 1.02)

ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ มีความเห็นสอดคล้องกัน เป็นแนวโน้มที่เป็นไปไต่มาของปรัชญาการศึกษานอกระบบโรงเรียน มี พ.ศ.2543 เกี่ยวกับความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน ที่ยึดปรัชญาการศึกษาเป็นหลักมีดังต่อไปนี้

ข้อที่ 1.4 การศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นกระบวนการที่จะส่งเสริมให้คนในสังคม ประกอบสัมมาชีพร่วมกัน อย่างมีความสุข คนแต่ละคนคิดเป็นทำเป็น และพยายามที่จะบรรลุความพอใจ ในการประกอบอาชีพโดยอาศัยสังคมและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ (มัธยฐาน 4.29 พิสัยระหว่างควอไทล์ 1.11)

ข้อที่ 1.3 การศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นการศึกษาที่เพิ่มพูนทักษะการให้การศึกษาพื้นฐาน และการจัดบริการข่าวสาร เพื่อพัฒนาคุณภาพของชีวิตของประชาชน (มัธยฐาน 4.23 พิสัยระหว่างควอไทล์ 1.06)

ข้อที่ 1.5 การศึกษานอกระบบโรงเรียนคือ การศึกษาที่เรียนรู้เพื่อความอยู่รอดปลอดภัย ทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีเป็นการศึกษาที่เรียนท่ามากกว่าเรียนจำ เรียนจัดการ เรียนการบริการ เรียนการบริโภค ตลอดจนการเรียนการดำเนินชีวิต อย่างมีคุณภาพ และอย่างเป็นเอกภาพ (มัธยฐาน 4.13 พิสัยระหว่างควอไทล์ 0.89)

1.2 การให้ความหมายโดยยื่กกิจกรรมการศึกษาเป็นหลัก

ตารางที่ 3 แสดงลำดับข้อความเกี่ยวกับความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ยื่กกิจกรรมการศึกษาเป็นหลัก เรียงจากค่ามัชยฐานสูงสุดลงมา

ลำดับที่	ข้อที่	มัชยฐาน	ฐานนิยม	ความแตกต่างระหว่างฐานนิยมกับมัชยฐาน	พิสัยระหว่างควอลไทล์
1	2.2	4.76	5	0.24	0.88
2	2.3	4.61	5	0.39	1.08
3	2.1	4.25	4	-0.25	0.89

จากตารางแสดงว่าข้อความที่กลุ่มผู้เรีวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันเป็นแนวโน้มของปรัชญาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ปี พ.ศ.2543 เกี่ยวกับความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ยื่กกิจกรรมการศึกษาเป็นหลัก มีทั้งหมด 3 ข้อ เป็นแนวโน้มที่เป็นไปไค้มากที่สุด 2 ข้อ อีก 1 ข้อเป็นแนวโน้มที่เป็นไปไค้มากและไม่มีข้อที่ไม่สอดคล้องกัน ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

ข้อความที่กลุ่มผู้เรีวชาญ มีความเห็นสอดคล้องเป็นแนวโน้มที่เป็นไปไค้มากที่สุดของปรัชญาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ปี พ.ศ.2543 เกี่ยวกับความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ยื่กกิจกรรมการศึกษาเป็นหลัก มีดังต่อไปนี้

ข้อที่ 2.2 การศึกษานอกระบบโรงเรียน คือกิจกรรมทางการศึกษาที่มีจุดเน้นเพื่อสนองความสนใจ และความค้องการทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนแก่บุคคลทั่วไป ทั้งนี้กระบวนการศึกษานั้นจะต้องมีความยืดหยุ่นสูงมากกว่าการศึกษาแบบประเพณีนิยมทั่ว ๆ ไป (มัชยฐาน 4.76 พิสัยระหว่างควอลไทล์ 0.88)

ข้อที่ 2.3 การศึกษานอกระบบโรงเรียนคือ การจัดกิจกรรมที่ทรงสภาพการณ์ซึ่งเอื้ออำนวยต่อการเรีวรู้ ให้แก่ประชาชนนอกระบบโรงเรียนให้มีโอกาสพัฒนาศักยภาพของตนเองถึงขีดสูงสุด เพื่อให้อยู่ในสังคมไค้อย่างมีความสุข และเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม (มัชยฐาน 4.61 พิสัยระหว่างควอลไทล์ 1.08)

ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้อง เป็นแนวโน้มที่เป็นไปได้มาก ของประกาศนียบัตรศึกษานอกระบบโรงเรียน ปี พ.ศ.2543 เกี่ยวกับความหมายของ การศึกษานอกระบบโรงเรียน ที่ยึดกิจกรรมการศึกษาเป็นหลัก คือ ข้อที่ 2.1 การ ศึกษานอกระบบโรงเรียนคือ กิจกรรมหรือประสบการณ์ต่าง ๆ ที่จัดขึ้นนอกเหนือจาก การเรียนการสอนของการศึกษาในระบบโรงเรียน ซึ่งกิจกรรมหรือประสบการณ์นั้น จะช่วยเสริมหรือสนับสนุนให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถและทักษะต่าง ๆ ที่ขึ้น ตามลักษณะที่เข้าร่วมกิจกรรมนั้น ๆ (มัชฌิมา 4.25 พิสัยระหว่างควอไทล์ 0.89)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.3 การให้ความหมายโดยยึดกลุ่ม เป้าหมายเป็นหลัก

ตารางที่ 4 แสดงลำดับของข้อความเกี่ยวกับความหมายของการศึกษานอกระบบ
โรงเรียนที่ยึดกลุ่มเป้าหมายเป็นหลักเรียงจากคามัธยมฐานสูงสุดลงมา

ลำดับที่	ข้อที่	มัธยมฐาน	ฐานนิยม	ผลต่างระหว่าง ฐานนิยมกับมัธยมฐาน	พิสัยระหว่าง ควอไทล์
1.	3.1	4.67	5	0.33	1.00
2.	3.2	3.82	4	0.18	1.06

จากตารางแสดงว่าข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันว่าเป็น
แนวโน้มนของปรัชญาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ปี พ.ศ.2543 เกี่ยวกับความหมาย
ของการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ยึดกลุ่มเป้าหมายเป็นหลักมี 2 ข้อ เป็นแนวโน้มนที่เป็น
ไปได้มากที่สุด 1 ข้อ เป็นแนวโน้มนที่เป็นไปได้มาก 1 ข้อ และไม่มีข้อที่ไม่สอดคล้องกัน
ถึงรายละเอียดต่อไปนี้

ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องเป็นแนวโน้มนที่เป็นไปได้มากที่สุด
ของปรัชญาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ปี พ.ศ.2543 เกี่ยวกับความหมายของการศึกษา
นอกระบบโรงเรียนที่ยึดกลุ่มเป้าหมายเป็นหลักคือ ข้อที่ 3.1 การศึกษานอกระบบโรงเรียน
คือบริการทางการศึกษาที่จัดขึ้นนอกเหนือจากการเรียนการสอนในระบบโรงเรียนปกติ
เพื่อประชาชนทุกเพศทุกวัยที่อยู่นอกเหนือระบบโรงเรียน (มัธยมฐาน 4.67 พิสัยระหว่าง
ควอไทล์ 1.00)

ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องเป็นแนวโน้มนเป็นไปได้มากของ
ปรัชญาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ปี พ.ศ.2543 เกี่ยวกับความหมายของการศึกษา
นอกระบบโรงเรียนที่ยึดกลุ่มเป้าหมายเป็นหลักคือ การศึกษานอกระบบโรงเรียนหมายถึง
ความพยายามของรัฐที่จะช่วยให้ประชาชนของประเทศได้ก้าวไปสู่ความสำเร็จในการ
ปรับตัว โดยอาศัยข้อมูลข่าวสารและความชำนาญในด้านต่าง ๆ เพื่อความสมบูรณ์สุข
ของผู้เรียนและสังคม (มัธยมฐาน 3.82 พิสัยระหว่างควอไทล์ 1.06)

สภาพการณ์แบบอนาคตภาพที่ดี (Optimistic Scenario)

2. จุดมุ่งหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ตารางที่ 5 แสดงลำดับของข้อความเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรียงจากมัธยมฐานสูงสุดลงมา

ลำดับที่	ข้อที่	มัธยมฐาน	ฐานนิยม	ผลต่างระหว่าง ฐานนิยมกับมัธยมฐาน	พิสัยระหว่าง ควอไทล์
1.	10	4.84	5	0.16	0.66
2.	9	4.76	5	0.24	0.88
3.	7	4.72	5	0.28	0.95
4.	8	4.54	5	0.46	1.04
5.	4	4.32	4	-0.32	1.00
6.	6	4.22	4	-0.22	0.89
7.	5	4.18	4	-0.18	0.99

จากการวางแสดงว่าข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มของปรัชญาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ปี พ.ศ.2543 เกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน ตามสภาพการณ์แบบอนาคตภาพที่ดี (Optimistic Scenario) มี 7 ข้อ เป็นแนวโน้มที่เป็นไปได้มากที่สุด 4 ข้อ เป็นแนวโน้มที่เป็นไปได้มาก 3 ข้อ และไม่มีข้อที่ไม่สอดคล้องกัน ทั้งรายละเอียดต่อไปนี้

ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันเป็นแนวโน้มที่เป็นไปได้มากที่สุดของปรัชญาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ปี พ.ศ.2543 เกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีดังนี้

ข้อที่ 10 การศึกษานอกระบบโรงเรียน จะต้องมุ่งฝึกในคนให้รู้จักตนเอง มีความสามารถที่จะเลือกและตัดสินใจในชะตาชีวิตของตนเอง ยอมรับและมีความรับผิดชอบต่อสิ่งที่ตนเลือก และสิ่งที่ตนกระทำ (มัธยมฐาน 4.84 พิสัยระหว่างควอไทล์ 0.66)

ข้อที่ 9 ควรเน้นสภาพปัญหา และความต้องการของผู้เรียน ที่กำลังประสบ
อยู่ในปัจจุบันเป็นสำคัญ เพราะกิจกรรมและหลักสูตรของการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ค
ย่อมทำให้ผู้เรียนนำไปแก้ไข้ปัญหาในอนาคตได้ควย (มัชยฐาน 4.76 พิสัยระหว่าง
ควอไทล์ 0.88)

ข้อที่ 7 จะต้องมุ่งพัฒนาคนทั้งด้านร่างกายและจิตใจให้คนเป็นมนุษย์
ที่สมบูรณ์มีความเป็นตัวของตัวเอง เห็นคุณค่าของตัวเองและมีความสำนึกต่อส่วนรวม
(มัชยฐาน 4.72 คาพิสัยระหว่างควอไทล์ 0.95)

ข้อที่ 8 มุ่งที่จะให้ผู้เรียนได้เรียนตลอดชีวิต เพื่อปรับและพัฒนาความรู้
ความถึกและทักษะในอันที่พัฒนาตนเองและสังคม (มัชยฐาน 4.54 พิสัยระหว่าง
ควอไทล์ 1.04)

ส่วนข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มที่
เป็นไปได้มากของปฏิญการศึกษานอกระบบโรงเรียน ปี พ.ศ. 2543 เกี่ยวกับจุด
มุ่งหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีดังนี้

ข้อที่ 4 มุ่งให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางอารมณ์ สังคม ร่างกายและสติปัญญา
ประกอบกันเพื่อให้ผู้เรียนได้รู้จักตนเอง รู้จักสังคมในอันที่สามารถปรับตัว ให้เข้ากับ
สังคมได้อย่างดี (มัชยฐาน 4.32 พิสัยระหว่างควอไทล์ 1.00)

ข้อที่ 6 การศึกษานอกระบบโรงเรียน จะต้องมุ่งให้ผู้เรียนมีความเป็นมนุษย์
ที่สมบูรณ์ มีคุณธรรม จริยธรรม และสามารถดำรงตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ตลอดจน
มีความมั่นคงทางค่านใจ (มัชยฐาน 4.22 พิสัยระหว่างควอไทล์ 0.89)

ข้อที่ 5 มุ่งเน้นความสนใจ ความถึก และลักษณะพิเศษของผู้เรียนเน้น
เรื่องความเป็นประชาธิปไตย (มัชยฐาน 4.18 พิสัยระหว่างควอไทล์ 0.99)

3. กิจกรรมและโครงการของการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ตารางที่ 6 แสดงลำดับของข้อความเกี่ยวกับกิจกรรมและโครงการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรียงจากคามัธยมฐานสูงสุดลงมา

ลำดับที่	ข้อที่	มัธยมฐาน	ฐานนิยม	ผลต่างระหว่าง ฐานนิยมกับมัธยมฐาน	พิสัยระหว่าง ควอไทล์
1.	11	4.91	5	0.09	0.59
2.	17	4.72	5	0.28	0.92
3.	16	4.39	4	-0.39	1.03
4.	14	4.32	4	-0.42	1.00
5.	15	4.27	4	-0.27	0.96
6.	13	4.11	4.5	0.39	1.42
7.	12	4.08	4	-0.08	0.62

จากตารางแสดงว่าข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มของปรัชญาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ปี พ.ศ.2543 เกี่ยวกับกิจกรรมและโครงการของการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามลักษณะแบบอนาคตที่ดี (Optimistic Scenario) มี 7 ข้อ เป็นแนวโน้มที่เป็นไปได้มากที่สุด 2 ข้อ เป็นแนวโน้มที่เป็นไปได้น้อยที่สุด 5 ข้อ และไม่มีข้อที่ไม่สอดคล้องกัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มที่เป็นไปได้มากที่สุด ของปรัชญาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ปี พ.ศ. 2543 เกี่ยวกับกิจกรรมและโครงการของการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีดังนี้

ข้อที่ 11 เนื้อหาของกิจกรรมและโครงการค่านการศึกษานอกระบบโรงเรียนจะต้องสอดคล้องกับความสนใจ และความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ (มัธยมฐาน 4.91 พิสัยระหว่างควอไทล์ 0.59)

ข้อที่ 17 เนื้อหานี้ ควรจะเน้นเกี่ยวกับการพัฒนาตนเอง ทั้งด้านร่างกาย และจิตใจให้เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อม ฝึกฝนให้รู้จักการมีส่วนร่วม การเสียสละ การร่วมพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศชาติ (มัธยมศึกษา 4.72 พิสัยระหว่างควอไทล์ 0.92)

ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ มีความเห็นสอดคล้องกันว่า เป็นแนวโน้มที่เป็น ไปได้มากของปรากฏการณ์ศึกษานอกระบบโรงเรียน ปี พ.ศ. 2543 เกี่ยวกับกิจกรรม และโครงการของการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีดังนี้

ข้อที่ 16 เนื้อหาของกิจกรรม ควรเน้นการฝึกฝน ให้ผู้เรียนรู้จักใช้เหตุผล และการมีสติปัญญาประกอบกัน(มัธยมศึกษา 4.39 พิสัยระหว่างควอไทล์ 1.03)

ข้อที่ 14 เนื้อหาควรส่งเสริมเสริมสภาพ และความเป็นตัวของตัวของ ผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อมนุษย์จะได้เข้าใจ และไขปริศนาจากความเปลี่ยนแปลง ความเทคโนโลยีที่มนุษย์ได้ทำขึ้น(มัธยมศึกษา 4.32 พิสัยระหว่างควอไทล์ 1.00)

ข้อที่ 15 กิจกรรมและโครงการด้านศึกษานอกระบบโรงเรียนจะต้อง เป็นประสบการณ์ในชีวิตจริงของผู้เรียน เนื้อหาจะครอบคลุมถึงชีวิตประจำวันทุก รูปแบบ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติการในทางสังคม ศิลปกรรม อาชีพ สุขทวิภาพ และ ปัญญาพร้อมกันไป (มัธยมศึกษา 4.27 พิสัยระหว่างควอไทล์ 0.96)

ข้อที่ 13 ควรเน้นเนื้อหาไปทางสังคมอุดมคติ สังคมที่เท่าเทียมกัน และ ยุติธรรม โดยมุ่งเน้นการปฏิบัติในปัจจุบันให้เป็นพื้นฐานไปสู่อนาคตที่มั่นคงร่วมกันของสมาชิก ในสังคม (มัธยมศึกษา 4.11 พิสัยระหว่างควอไทล์ 1.40)

ข้อที่ 12 เนื้อหาจะต้องส่งเสริมกิจกรรม ประเภทศิลปวัฒนธรรมโดยเน้น ด้านศิลปกรรม จรรยาบรรณ และหน้าที่ของพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตย (มัธยมศึกษา 4.08 พิสัยระหว่างควอไทล์ 0.61)

4. บทบาทของผู้สอน

ตารางที่ 7 แสดงลำดับข้อความเกี่ยวกับบทบาทของผู้สอน เรียงจากคำมัธยมฐานสูงสุดลงมา

ลำดับที่	ข้อที่	มัธยมฐาน	ฐานนิยม	ผลต่างระหว่าง ฐานนิยมกับมัธยมฐาน	พิสัยระหว่าง ควอไทล์
1.	23	4.91	5	0.09	0.59
2.	20	4.61	5	0.39	1.02
3.	19	4.54	5	0.46	1.16
4.	22	4.23	4	-0.23	1.06
5.	21	4.20	4	-0.23	0.94
6.	18	3.55	4	0.45	1.40

จากตารางแสดงว่า ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มของปรัชญาการศึกษาจากระบบโรงเรียน ปี พ.ศ.2543 เกี่ยวกับบทบาทของผู้สอนตามลักษณะของสภาพการณ์แบบอนาคตที่ดี (Optimistic Scenario) มี 6 ข้อ เป็นแนวโน้มที่เป็นไปได้มากที่สุด 3 ข้อ เป็นแนวโน้มที่เป็นไปได้มาก 3 ข้อ และไม่มีข้อที่ไม่สอดคล้องกัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ข้อความที่ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มที่เป็นไปได้มากที่สุดของปรัชญาการศึกษาจากระบบโรงเรียน ปี พ.ศ.2543 เกี่ยวกับบทบาทของผู้สอน มีดังนี้

ข้อที่ 23 ผู้สอนจะต้องมีความรู้กว้าง เข้าใจธรรมชาติและความสนใจของผู้เรียน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพ และการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยเสรี (มัธยมฐาน 4.91 พิสัยระหว่างควอไทล์ 0.59)

ข้อที่ 20 ผู้สอนควรเป็นผู้สนับสนุนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองให้มากที่สุด เสริมการทำงานระบบกลุ่มในระหว่างเรียน สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี เตรียมสื่อและสร้างเงื่อนไขการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน (มัธยมฐาน 4.61 พิสัยระหว่างควอไทล์ 1.02)

ข้อที่ 19 ผู้สอนไม่มีหน้าที่สอนโดยตรง แต่จะเป็นผู้คอยช่วยเหลือชี้แนะ ทำหน้าที่ประสานงานเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และชี้แหล่งความรู้ที่จำเป็นแก่ ผู้เรียน (มัธยมศึกษา 4.54 พิสัยระหว่างควอไทล์ 1.16)

ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า เป็นแนวโน้มที่ เป็นไปไค่มากของปรัชญาการศึกษาจากระบบโรงเรียนปี พ.ศ.2543 เกี่ยวกับบทบาท ของผู้สอน มีดังนี้

ข้อที่ 22 ผู้สอนและผู้เรียนมีความสำคัญเท่าเทียมกันผู้สอนเป็นแต่เพียง ผู้คอยให้กำลังใจ ปรึกษา และช่วยผู้เรียนค้นคว้าอยู่เสมอ (มัธยมศึกษา 4.23 พิสัยระหว่างควอไทล์ 1.06)

ข้อที่ 21 ผู้สอนจะต้องมีทักษะในการวิเคราะห์ปัญหา ให้ผู้เรียนมองเห็น ว่ามีความจำเป็นที่จะต้องช่วยกัน แก้ไขปรับปรุงสังคม สร้างสรรค์ สังคมขึ้นใหม่ แต่การสร้างสรรค์นี้กระทำโดยวิถีทางแห่งประชาธิปไตย (มัธยมศึกษา 4.20 พิสัย ระหว่างควอไทล์ 0.94)

ข้อที่ 18 ผู้สอนมีหน้าที่ดูแลและรักษาความเป็นระเบียบวินัย ควบคุมความประพฤติของผู้เรียน และเป็นแบบอย่างที่ดี ทางด้านความคิด และการประพฤติปฏิบัติ ที่ดีงาม (มัธยมศึกษา 3.55 พิสัยระหว่างควอไทล์ 1.40)

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5. บทบาทของผู้เรียน

ตารางที่ 8 แสดงลำดับของข้อความเกี่ยวกับบทบาทของผู้เรียนเรียงจากค่ามัธยฐาน สูงสุดลงมา

ลำดับที่	ข้อที่	มัธยฐาน	ฐานนิยม	ผลต่างระหว่าง ฐานนิยมกับมัธยฐาน	พิสัยระหว่าง ควอไทล์
1.	27	4.88	5	0.12	0.63
2.	25	4.76	5	0.24	0.92
3.	28	4.61	5	0.39	1.23
4.	26	4.38	4	-0.38	1.08
5.	24	3.55	4	0.45	1.32

จากตารางแสดงว่าข้อความที่กลุ่มผู้เรียนชาวมุสลิมมีความเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มของปรัชญาการศึกษาจากระบบโรงเรียน ปี พ.ศ.2543 เกี่ยวกับบทบาทของผู้เรียนตามลักษณะสภาพการแบบอนาคตที่ดี (Optimistic Scenario) มีทั้งหมด 5 ข้อ เป็นแนวโน้มที่เป็นไปไต่มาที่สุด 3 ข้อ แนวโน้มที่เป็นไปไต่มา 2 ข้อ และไม่มีข้อที่ไม่สอดคล้องกัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ข้อความที่กลุ่มผู้เรียนชาวมุสลิมมีความคิดเห็นสอดคล้องกันเป็นแนวโน้มที่เป็นไปไต่มาที่สุด ของปรัชญาการศึกษาจากระบบโรงเรียน ปี พ.ศ.2543 เกี่ยวกับบทบาทของผู้เรียนมีดังนี้

ข้อที่ 27 ผู้เรียนควรมีโอกาสรับการศึกษาทุกระดับ ตามความต้องการของเรามีแหล่งข้อมูลที่ดีพอ ที่เขาจะไปหาความรู้ความต้องการโดยมีผู้สอนเป็นผู้ให้แนวทางและการสนับสนุน (มัธยฐาน 4.88 พิสัยระหว่างควอไทล์ 0.63)

ข้อที่ 25 ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้ด้วยตนเอง ลงมือกระทำด้วยตนเอง และตัดสินใจเลือกทุกอย่างที่คิดว่าเหมาะสมกับความสามารถ ความถนัด ความสนใจของตน แต่มีผู้สอนคอยดูแลและให้คำปรึกษา (มัชฌิมาน 4.76 พิสัยระหว่างควอไทล์ 0.92)

ข้อที่ 28 ผู้เรียนแต่ละคนจะต้องตัดสินใจเลือกกิจกรรมเองทั้งสิ้น เพราะการอยู่ในสังคมจะต้องมีความเป็นตัวของตัวเอง และจะต้องตัดสินใจด้วยตัวเองตลอดเวลา แต่ผู้เรียนจะต้องมีวินัยในตัวเอง รับผิดชอบต่อผลกระทำ และผลที่จะเกิดขึ้น (มัชฌิมาน 4.61 พิสัยระหว่างควอไทล์ 1.23)

ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มที่เป็นไปได้มากของปรัชญาการศึกษาจากระบบโรงเรียน ปี พ.ศ.2543 เกี่ยวกับบทบาทของผู้เรียนดังนี้

ข้อที่ 26 ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้ กระบวนการทำงานร่วมกันและเรียนรู้เทคนิคและวิธีการต่าง ๆ ที่จะนำมาเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาของสังคม (มัชฌิมาน 4.38 พิสัยระหว่างควอไทล์ 1.08)

ข้อที่ 24 ผู้เรียนจะเป็นผู้รับ ผู้ฟัง ผู้ปฏิบัติ ตลอดจนต้องทำความเข้าใจในเนื้อหาสาระต่าง ๆ ที่ผู้สอนกำหนดให้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อชีวิตในอนาคต (มัชฌิมาน 3.55 พิสัยระหว่างควอไทล์ 1.32)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

6. กระบวนการเรียนการสอน

ตารางที่ 9 แสดงลำดับของข้อความเกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอน เรียงจาก
คำมีขั้วฐานสูงสุดลงมา

ลำดับที่	ข้อที่	มีขั้วฐาน	ฐานนิยม	ผลต่างระหว่าง ฐานนิยมกับมีขั้วฐาน	พิสัยระหว่าง ควอไทล์
1.	31	4.93	5	0.07	0.57
2.	30	4.84	5	0.16	0.66
3.	32	4.67	5	0.33	1.05
4.	29	4.45	5	0.55	1.15
5.	33	3.75	4	0.25	1.04

จากตารางแสดงว่า ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มของปฏิรูปการศึกษานอกระบบโรงเรียน ปี พ.ศ.2543 เกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอน ตามลักษณะของสภาพการณ์แบบอนาคตภาพที่ดี (Optimistic Scenario) มี 5 ข้อ เป็นแนวโน้มที่เป็นไปได้มากที่สุด 3 ข้อ เป็นแนวโน้มที่เป็นไปได้มาก 2 ข้อ และไม่มีข้อที่ไม่สอดคล้องกัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ข้อความที่ผู้เชี่ยวชาญ มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มที่เป็นไปได้มากที่สุดของปฏิรูปการศึกษานอกระบบโรงเรียน ปี พ.ศ.2543 เกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอน มีดังนี้

ข้อที่ 31 การเรียนการสอนจะต้องยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นที่ความสนใจและความถนัดของผู้เรียน และให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผน การเรียนการสอนร่วมกับผู้สอนภายใต้บรรยากาศแห่งประชาธิปไตย (มีขั้วฐาน 4.93 พิสัยระหว่างควอไทล์ 0.57)

ข้อที่ 30 การเรียนการสอนจะต่องกระตุ้นให้ผู้เรียน เป็นตัวของตัวเองมากที่สุด เพื่อให้ค้นพบและรู้จักตัวเอง วิธีสอนที่ใช้คือ การให้ลงมือกระทำเอง การอภิปรายโต้ตอบ สนทนา แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน (มีขยฐาน 4.84 พิสัยระหว่างควอไทล์ 0.66)

ข้อที่ 32 บรรยากาศของการเรียนการสอนควรเป็นบรรยากาศแห่งชีวิตจริงและผู้เรียนควรได้รับประสบการณ์ตรงในเรื่องที่ศึกษา ซึ่งเป็นผลมาจากการเรียน โดยการแก้ปัญหา และค้นคว้าทดลอง (มีขยฐาน 4.67 พิสัยระหว่างควอไทล์ 1.05)

ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า เป็นแนวโน้มที่เป็นไปได้มากของปรัชญาการศึกษาจากระบบโรงเรียน ปี พ.ศ. 2543 เกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอนมีดังนี้

ข้อที่ 29 วิธีการเรียนการสอน ผู้เรียนจะต่องลงมือกระทำด้วยตนเอง ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง และมีการวิพากษ์วิจารณ์อภิปรายกัน เพื่อแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมและเที่ยงธรรมในการแก้ปัญหาของสังคมด้วย (มีขยฐาน 4.45 พิสัยระหว่างควอไทล์ 1.15)

ข้อที่ 33 การเรียนการสอนนอกจากจะฝึกฝนให้ผู้เรียนได้คิด มีการถกเถียง อภิปรายแล้วต่องสอนให้ผู้เรียนได้จดจำ ให้มีจิตใจที่แน่วแนด้วย (มีขยฐาน 3.75 พิสัยระหว่างควอไทล์ 1.04)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

7. การประเมินผล

ตารางที่ 10 แสดงลำดับของข้อความเกี่ยวกับการประเมินผลเรียงจากค่ามัธยฐาน
สูงสุดลงมา

ลำดับที่	ข้อที่	มัธยฐาน	ฐานนิยม	ผลต่างระหว่าง ฐานนิยมกับมัธยฐาน	พิสัยระหว่าง ควอไทล์
1.	37	4.93	5	0.07	0.57
2.	34	4.72	5	0.28	1.07
3.	35	4.72	5	0.28	1.00
4.	38	4.61	5	0.39	1.02
5.	36	3.18	3	-0.18	1.06

จากตารางแสดงว่าข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มของปรัชญาการศึกษาจากระบบโรงเรียน ปี พ.ศ.2543 ในลักษณะสภาพการณ์แบบอนาคตภาพที่ดี (Optimistic Scenarie) เกี่ยวกับการประเมินผลมี 5 ข้อ เป็นแนวโน้มที่เป็นไปได้มากที่สุด 4 ข้อ เป็นแนวโน้มที่เป็นไปได้อานกลาง 1 ข้อ และไม่มีข้อที่ไม่สอดคล้องกัน ดังรายละเอียดดังนี้

ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มที่เป็นไปไ้มากที่สุด ของปรัชญาการศึกษาจากระบบโรงเรียน ปี พ.ศ.2543 เกี่ยวกับการประเมินผลมีดังนี้

ข้อที่ 27 การประเมินผล ควรทำในสามลักษณะ คือดำเนินการทั้งก่อนการดำเนินการระหว่างดำเนินการ และหลังการดำเนินการ (มัธยฐาน 4.93 พิสัยระหว่างควอไทล์ 0.57)

ข้อที่ 34 การประเมินผลนี้ ควรพิจารณาจากประโยชน์ที่ผู้เรียนสามารถ
ไปใช้ในชีวิตจริง ๆ ไตมาก-น้อยเพียงใดเป็นสำคัญ ผู้ที่จะประเมินไต่ก็ยิ่ง ก็คือ
ผู้เรียนเอง (มัธยมศึกษา 4.72 พิสัยระหว่างควอไทล์ 1.07)

ข้อที่ 35 การประเมินผลนั้น จะต้องถือว่าผู้เรียนเป็นผู้ที่คิดเป็น รู้จัก
ใช้ความรู้เป็น เพื่อตนเอง ครอบครั้ว ชุมชนหรือไม่ ผู้ประเมินนั้นประกอบควย ผู้
รับผิดชอบโครงการ นักวิชาการ ผู้นำประชาชน และกลุ่มผู้รับผลประโยชน์ (มัธยมศึกษา
4.72 พิสัยระหว่างควอไทล์ 1.00)

ข้อที่ 38 การประเมินผลในเชิงคุณภาพจะมีบทบาทมากขึ้น
(มัธยมศึกษา 4.61 พิสัยระหว่างควอไทล์ 1.02)

ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มที่เป็น
ไปไคปานกลาง ของปรัชญาการศึกษาของระบบโรงเรียน ปี พ.ศ. 2543 เกี่ยวกับ
การประเมินผลคือ

ข้อที่ 36 การประเมินผลนั้น ควรอยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานใด
หน่วยงานหนึ่งโดยเฉพาะ และควรมุ่งการประเมินผลไปที่วัตถุประสงค์ของโครงการ
เป็นสำคัญ (มัธยมศึกษา 3.18 พิสัยระหว่างควอไทล์ 1.06)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สภาพการณ์แบบอนาคตภาพที่ไม่ดี (Pessimistic Scenario)

8. จุดมุ่งหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ตารางที่ 11 แสดงลำดับของข้อความเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนเรียงจากคามัธยมฐานสูงสุดลงมา

ลำดับที่	ข้อที่	มัธยมฐาน	ฐานนิยม	ผลต่างระหว่าง ฐานนิยมกับมัธยมฐาน	พิสัยระหว่าง ควอไทล์
1.	40	4.61	5	0.39	1.02
2.	44	4.61	5	0.39	1.08
3.	39	4.46	4.5	-0.10	1.04
4.	43	4.25	4	-0.25	1.01
5.	42	4.22	4	-0.22	0.89
6.	41	4.11	4.5	0.39	1.42

จากตารางแสดงว่าข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มของปรากฏการณ์การศึกษานอกระบบโรงเรียน ปี พ.ศ.2543 ในสภาพการณ์แบบอนาคตภาพที่ไม่ดี (Pessimistic Scenario) เกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีข้อความทั้งหมด 6 ข้อ เป็นแนวโน้มที่เป็นไปไค้มากที่สุด 2 ข้อ เป็นแนวโน้มที่เป็นไปไค้มาก 4 ข้อ และไม่มีข้อที่ไม่สอดคล้องกัน ดังรายละเอียดคังต่อไปนี้

ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มที่เป็นไปไค้มากที่สุด ของปรากฏการณ์การศึกษานอกระบบโรงเรียน ปี พ.ศ.2543 เกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีคังนี้

ข้อที่ 40 ต้องให้ผู้เรียนได้รู้จักตนเอง รู้จักสังคม และรู้จักปรับวัฒนธรรมให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป (มัธยมศึกษา 4.61 พิสัยระหว่างควอไทล์ 1.02)

ข้อที่ 44 การศึกษานอกระบบโรงเรียนจะต้องจัดเพื่อชีวิตของผู้เรียนในปัจจุบันเป็นสิ่งสำคัญ โดยเน้นที่การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงประสบการณ์ต่าง ๆ ของผู้เรียนทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต และความสำคัญเพื่อสังคมส่วนรวม (มัธยมศึกษา 4.61 พิสัยระหว่างควอไทล์ 1.08)

ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มที่เป็นไปได้มากของปรัชญาการศึกษานอกระบบโรงเรียน มี พ.ศ. 2543 เกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีดังนี้

ข้อที่ 39 การศึกษานอกระบบโรงเรียน จะต้องมุ่งให้ผู้เรียนมีความสำนึก มีจิตสำนึก ต่อสังคมส่วนรวม และหาวิถีทางที่จะพัฒนาสังคมให้ดีขึ้นเพื่อให้สังคมที่ยุติธรรมมีความพร้อมทุกคน และเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริง (มัธยมศึกษา 4.46 พิสัยระหว่างควอไทล์ 1.04)

ข้อที่ 43 ในอนาคตคนจะเห็นแก่ตัวมากขึ้น การศึกษานอกระบบโรงเรียน จะต้องเน้นให้คนมีคุณธรรม จริยธรรม และความมีเหตุผล เพื่อจะได้ให้ทุกคนมีชีวิตอยู่ในสังคม ได้อย่างมีความสุข และเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม (มัธยมศึกษา 4.25 พิสัยระหว่างควอไทล์ 1.01)

ข้อที่ 42 แม้สังคมจะเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา แต่คนมนุษย์ก็เป็นผู้สร้างสังคม มีบทบาทต่อสังคม ดังนั้นการศึกษานอกระบบโรงเรียนจะต้องมีส่วนในการพัฒนาศักยภาพในตัวมนุษย์ คือ เสรีภาพ และให้มนุษย์มีความเป็นตัวของตัวเอง รู้จักเลือกแนวทางของตนเอง (มัธยมศึกษา 4.22 พิสัยระหว่างควอไทล์ 0.89)

ข้อที่ 41 ควรมุ่งให้ผู้เรียนยึดประโยชน์ของสังคมเป็นส่วนใหญ่เพราะสังคมยังมีความเหลื่อมล้ำค่าสูง จึงต้องทำให้สังคมเท่าเทียมและยุติธรรมขึ้น (มัธยมศึกษา 4.11 พิสัยระหว่างควอไทล์ 1.42)

9. กิจกรรมและโครงการการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ตารางที่ 12 แสดงลำดับของข้อความเกี่ยวกับกิจกรรมและโครงการการศึกษานอกระบบโรงเรียน เรียงจากค่ามัธยฐานสูงสุดลงมา

ลำดับที่	ข้อที่	มัธยฐาน	ฐานนิยม	ผลต่างระหว่าง ฐานนิยมกับมัธยฐาน	พิสัยระหว่าง ควอไทล์
1.	45	4.93	5	0.07	0.57
2.	46	4.93	5	0.07	0.57
3.	47	4.67	5	0.33	1.00
4.	48	4.54	5	0.46	1.16
5.	49	4.18	4	-0.18	0.80

จากตารางแสดงว่าข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มของปรากฏการณ์การศึกษานอกระบบโรงเรียน ปี พ.ศ. 2543 ในลักษณะสภาพการณ์แบบอนาคตภาพที่ไม่ดี (Pessimistic Scenario) เกี่ยวกับกิจกรรมและโครงการการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีทั้งหมด 5 ข้อความ เป็นแนวโน้มที่เป็นไปได้มากที่สุด 4 ข้อ เป็นแนวโน้มที่เป็นไปได้น้อยที่สุด 1 ข้อ และไม่มีข้อที่ไม่สอดคล้องกันถึงรายละเอียดยกทิ้งต่อไปนี้

ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มที่เป็นไปได้น้อยที่สุด ของปรากฏการณ์การศึกษานอกระบบโรงเรียน ปี พ.ศ.2543 เกี่ยวกับกิจกรรมและโครงการการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีดังนี้

ข้อที่ 45 เนื้อหาและกิจกรรมของโครงการจะต้องเป็นเนื้อหาที่ทำให้ผู้เรียนเข้าใจตนเองเข้าใจสังคม และสามารถประเมินประสิทธิภาพของตนเองได้ (มัธยฐาน 4.93 พิสัยระหว่างควอไทล์ 0.57)

ข้อที่ 46 เนื้อหาและกิจกรรมของโครงการ จะต้องสอดคล้องกับสภาพ ปัญหาและความต้องการของสังคมเป็นสำคัญ (มัธยมศึกษา 4.93 พิสัยระหว่างควอไทล์ 0.57)

ข้อที่ 47 กิจกรรมและโครงการจะต้องสอดคล้องกับความต้องการของ ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคม (มัธยมศึกษา 4.67 พิสัยระหว่างควอไทล์ 1.00)

ข้อที่ 48 เนื้อหาของกิจกรรมควรมุ่งผลิตผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ ในเชิงปฏิบัติมากกว่า เนื้อหา นั้นจะต้องสัมพันธ์กับสภาพสังคมในอนาคต โดยเฉพาะ ความสามารถทางการศึกษา (มัธยมศึกษา 4.54 พิสัยระหว่างควอไทล์ 1.16)

ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มที่เป็น ไปได้มากของปรัชญาการศึกษาของระบบโรงเรียน ปี พ.ศ.2543 เกี่ยวกับกิจกรรม และโครงการการศึกษาของระบบโรงเรียน คือ ข้อที่ 49 เนื้อหาควรมุ่งส่งเสริม วุฒิปัญญา และพัฒนาความมีเหตุผลในทวามมนุษย์ (มัธยมศึกษา 4.18 พิสัยระหว่างควอไทล์ 0.80)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

10. บทบาทของผู้สอน

ตารางที่ 13 แสดงลำดับของข้อความเกี่ยวกับบทบาทของผู้สอน เรียงจากคำมัธยฐาน สูงสุดลงมา

ลำดับที่	ข้อที่	มัธยฐาน	ฐานนิยม	ผลต่างระหว่าง ฐานนิยมกับมัธยฐาน	พิสัยระหว่าง ควอไทล์
1.	50	4.72	5	0.28	1.07
2.	53	4.72	5	0.28	1.07
3.	55	4.54	5	0.46	1.09
4.	52	4.29	4	-0.29	1.11
5.	54	4.27	4	-0.27	0.96
6.	51	4.13	4	-0.13	1.12

จากตารางแสดงว่าข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มของปัญหาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ปี พ.ศ.2543 ในสภาพการณ์แบบอนาคตภาพที่ไม่ดี (Pessimistic Scenario) เกี่ยวกับบทบาทของผู้สอน มีทั้งหมด 6 ข้อความ เป็นแนวโน้มที่เป็นไปไค้มากที่สุด 3 ข้อ เป็นแนวโน้มที่เป็นไปไค้มาก 3 ข้อ และไม่มีข้อที่ไม่สอดคล้องกัน ทั้งรายละเอียดจะเอียงคั่งต่อไปนี้

ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มที่เป็นไปไค้มากที่สุด ของปัญหาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ปี พ.ศ.2543 เกี่ยวกับบทบาทของผู้สอน มีดังนี้

ข้อที่ 50 ผู้สอนควรจะเป็นผู้นำ ผู้บุกเบิก และกระตุ้นให้ผู้เรียน สนใจศึกษา และหาทางแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ในขณะที่เดียวกันผู้สอนจะคงเป็นผู้สาธิต ทดลองทำให้ดูและชักชวนให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริง (มัธยฐาน 4.72 พิสัยระหว่างควอไทล์ 1.07)

ข้อที่ 53 ผู้สอนเล่นกีฬาหลายบทบาท ทั้งเป็นผู้ช่วย เป็นผู้สังเกตการณ์ และเป็นผู้ที่มีจิตใจ อารมณ์ ความรู้สึก และพร้อมที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน (มัธยมศึกษา 4.72 พิสัยระหว่างควอไทล์ 1.07)

ข้อที่ 55 ผู้สอนจะต้องสามารถแนะแนวทางในการแก้ปัญหาแก่ผู้เรียนได้เป็นอย่างดี และสามารถวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ ได้ (มัธยมศึกษา 4.54 พิสัยระหว่างควอไทล์ 1.09)

ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ มีความเห็นสอดคล้องกันว่า เป็นแนวโน้มที่เป็นไปไค้มาก ของปรริชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ปี พ.ศ. 2543 เกี่ยวกับบทบาทของผู้สอน มีดังนี้

ข้อที่ 52 ผู้สอนเป็นผู้แนะนำ ผู้ให้คำปรึกษา ผู้วางโครงการ และเตรียมการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ (มัธยมศึกษา 4.29 พิสัยระหว่างควอไทล์ 1.11)

ข้อที่ 54 ผู้สอนจะต้องเปิดโอกาสด้านการตัดสินใจ และการกระทำให้ผู้เรียน (มัธยมศึกษา 4.27 พิสัยระหว่างควอไทล์ 0.96)

ข้อที่ 51 ผู้สอนจะต้องทำตัวเป็นแบบอย่างของบุคคลที่มีการพัฒนาแล้ว ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และค่านั้กษะอาชีพ (มัธยมศึกษา 4.13 พิสัยระหว่างควอไทล์ 1.12)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

11. บทบาทของผู้เรียน

ตารางที่ 14 แสดงลำดับของข้อความเกี่ยวกับบทบาทของผู้เรียนเรียงจากค่ามัชฌมฐานสูงที่สุดลงมา

ลำดับที่	ข้อที่	มัชฌมฐาน	ฐานนิยม	ผลต่างระหว่างฐานนิยมกับมัชฌมฐาน	พิสัยระหว่างควอไทล์
1	57	4.76	5	0.24	0.92
2	58	4.76	5	0.24	0.92
3	59	4.72	5	0.28	0.95
4	60	4.72	5	0.28	0.95
5	56	4.61	5	0.39	1.08

จากตารางแสดงว่าข้อความที่กลุ่มผู้เรียนชาวญีุ่มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มของปรัชญาการศึกษาอนุกรมโรงเรียน ปี พ.ศ.2543 ในสภาพการณ์แบบอนาคตภาพที่ไม่ดี (Pessimistic Scenario) เกี่ยวกับบทบาทของผู้เรียนมีทั้งหมด 5 ข้อ และเป็นข้อความที่เป็นไปได้มากที่สุดทั้ง 5 ข้อ โดยไม่มีข้อที่ไม่สอดคล้องกัน ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

ข้อที่ 57 ผู้เรียนจะตกลงมือกระทำด้วยตนเอง ปักเลือก ปักคัดสินใจ ปักแก้ปัญหาทาง ๆ ด้วยตนเอง เรื่องของผู้เรียนควรจะได้ศึกษานั้น จะต้องเกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาผู้เรียนเผชิญอยู่เอง หรือปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อมขณะนั้น (มัชฌมฐาน 4.76 พิสัยระหว่างควอไทล์ 0.92)

ข้อที่ 58 บทบาทของผู้เรียนนั้น ไม่ใช่เพื่อปรับปรุงตนเองเท่านั้น แต่เพื่อปรับปรุงสังคมให้ดีขึ้นด้วย เพราะในยามวิกฤตนั้นทุกฝ่ายจะต้องมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา (มัชฌมฐาน 4.76 พิสัยระหว่างควอไทล์ 0.92)

ข้อที่ 59 ผู้เรียนจะต้องฝึกกระทำ ร่วมมือกัน อภิปรายกัน เพื่อหาข้อยุติ ที่ยุติธรรม โดยใช้บรรยากาศแห่งประชาธิปไตย (มัชยฐาน 4.72 พิสัยระหว่าง ควอไทล์ 0.95)

ข้อที่ 60 ผู้เรียนเป็นกลไกที่สำคัญของสังคม เป็นพลังของสังคมเป็นตัวที่ ผลักดันสังคมไปสู่สังคมที่ดีกว่า ดังนั้นผู้เรียนจะต้องเรียนรู้วิธีการทำงานร่วมกัน เพื่อ วางแผนปฏิรูปสังคมในอนาคต (มัชยฐาน 4.72 พิสัยระหว่างควอไทล์ 0.95)

ข้อที่ 56 ผู้เรียนจะต้องรู้จักตนเอง เข้าใจตนเองและทัศนใจด้วยตนเอง และจะต้องรับผิดชอบตนเองของการทัศนใจที่เกิดขึ้น (มัชยฐาน 4.61 พิสัยระหว่าง ควอไทล์ 1.08)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

12. กระบวนการเรียนการสอน

ตารางที่ 15 แสดงลำดับของข้อความเกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอน เรียงจาก
คำขวัญฐานสูงสุดลงมา

ลำดับที่	ข้อที่	มัชฌิมา	ฐานนิยม	ผลต่างระหว่าง ฐานนิยมกับมัชฌิมา	พิสัยระหว่าง ควอไทล์
1	64	4.67	5	0.33	0.95
2	62	4.39	4	-0.39	0.98
3	61	4.31	4	-0.31	1.05
4	65	4.30	4	-0.30	0.95
5	63	4.09	4	-0.09	1.20

จากตารางแสดงว่า กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าเป็น
แนวโน้มของปรัชญาการศึกษาของระบบโรงเรียน ปี พ.ศ.2543 ในลักษณะสภาพ
การณ์แบบอนาคต ภาพที่ไม่ดี (Pessimistic Scenario) เกี่ยวกับ
กระบวนการเรียนการสอน มีทั้งหมด 5 ข้อ เป็นแนวโน้มที่เป็นไปได้มากที่สุด
1 ข้อ เป็นแนวโน้มที่เป็นไปได้มาก 4 ข้อ และไม่มีข้อที่ไม่สอดคล้องกัน ทั้ง
รายละเอียดดังต่อไปนี้

ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มที่
เป็นไปได้มากที่สุด ของปรัชญาการศึกษาของระบบโรงเรียน ปี พ.ศ.2543 เกี่ยวกับ
กระบวนการเรียนการสอนคือ

ข้อที่ 64 ทฤษฎีและการปฏิบัติ จะคงควบคู่กันไป ผู้เรียนจะต้องนำความรู้
ที่ได้รับนั้นไปใช้ได้อย่างคุ้มค่า (มัชฌิมา 4.67 พิสัยระหว่างควอไทล์ 0.95)

ข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ มีความเห็นสอดคล้องกันว่า เป็นแนวโน้มที่เป็นไปได้มากของปรัชญาการศึกษาของระบบโรงเรียน ปี พ.ศ.2543 เกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอน

ข้อที่ 62 การเรียนการสอนควรเน้นให้ผู้เรียน ได้สำรวจความสนใจ ความต้องการของตนเอง เน้นการอภิปรายและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับปัญหาของสังคม พร้อมทั้งขอเสนอแนะและแนวทางปฏิบัติสังคม (มัชฌิมาน 4.39 พิสัยระหว่างควอไทล์ 0.98)

ข้อที่ 61 การเรียนรู้เป็นผลมาจากการเลือกเรียนเอาเองในสิ่งที่ผู้เรียนเห็นว่าดีและเหมาะสม ผู้สอนเป็นเพียงผู้ช่วยให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ความต้องการของตัวเองเท่านั้น วิธีสอนที่ใช้คือ การให้ผู้เรียนค้นพบด้วยตนเอง การอภิปรายกลุ่ม การประชุมกลุ่ม ฯลฯ (มัชฌิมาน 4.31 พิสัยระหว่างควอไทล์ 1.05)

ข้อที่ 65 การเรียนการสอนเป็นวิธีการเพื่อแก้ปัญหาของสังคมโดยตรง ซึ่งอาศัยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ประกอบด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ และวิธีการทางปรัชญาด้วย เพื่อให้การศึกษาปัญหาต่าง ๆ เป็นไปอย่างกว้างขวาง ครอบคลุม ถูกต้องและสมบูรณ์ (มัชฌิมาน 4.30 พิสัยระหว่างควอไทล์ 0.95)

ข้อที่ 63 การเรียนการสอน ควรจะเป็นเรื่องของผู้สอนที่จะจัดประสบการณ์ และสิ่งแวดล้อมให้ผู้เรียนได้เรียน ด้วยตนเองและสิ่งที่เรียนนั้นจะคงสัมพันธ์กับชีวิตของผู้เรียนด้วย (มัชฌิมาน 4.09 พิสัยระหว่างควอไทล์ 1.20)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

13. การประเมินผล

ตารางที่ 16 แสดงลำดับของข้อความเกี่ยวกับการประเมินผล เรียงจากค่ามัชฌมฐาน สูงสุดลงมา

ลำดับที่	ข้อที่	มัชฌมฐาน	ฐานนิยม	ผลต่างระหว่าง ฐานนิยมกับมัชฌมฐาน	พิสัยระหว่าง ควอไทล์
1	66	4.81	5	0.19	0.80
2	67	4.81	5	0.19	0.80
3	68	4.72	5	0.28	0.95
4	69	4.61	5	0.39	1.08

จากตารางแสดงว่าข้อความที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นแนวโน้มของปรัชญาการศึกษาอกระบบโรงเรียน ปี พ.ศ. 2543 ในลักษณะสภาพการณ์แบบอนาคตภาพที่ไม่ดี (Pessimistic Scenario) เกี่ยวกับการประเมินผลมีทั้งหมด 4 ข้อ เป็นแนวโน้มที่เป็นไปไค้มากที่สุดทั้ง 4 ข้อ โดยไม่มีข้อที่ไม่สอดคล้องกัน ดังรายละเอียดดังนี้

ข้อที่ 66 การประเมินผลควรเป็นความร่วมมือของหลาย ๆ หน่วยงาน และต้องทำทุกกระยะของการปฏิบัติงาน (มัชฌมฐาน 4.81 พิสัยระหว่างควอไทล์ 0.80)

ข้อที่ 67 ให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการประเมินผล นับตั้งแต่ผู้บริหาร ผู้จัดกิจกรรมและกลุ่มเป้าหมาย (มัชฌมฐาน 4.81 พิสัยระหว่างควอไทล์ 0.80)

ข้อที่ 68 การประเมินผล ควรมุ่งไปในค่านี้น่าที่ ผู้เรียนสามารถนำสิ่งที่เรียนไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่างไรบ้าง และผู้เรียนควรมีบทบาทสำคัญในการประเมินผล การเรียนรู้ด้วยตนเอง (มัชฌมฐาน 4.72 พิสัยระหว่างควอไทล์ 0.95)

ข้อที่ 69 การประเมินผลนั้น ควรครอบคลุมทุก ๆ ด้าน Input และ Output (มัชฌมฐาน 4.61 พิสัยระหว่างควอไทล์ 1.08)

การวิเคราะห์ผลการวิจัยที่สอดคล้องกับลัทธิปรัชญาการศึกษานอกระบบโรงเรียน

1. ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน

1.1 การให้ความหมายที่ยึดปรัชญาการศึกษาเป็นหลัก

การศึกษานอกระบบโรงเรียน คือ การศึกษาตลอดชีวิต ที่มุ่งเติมเต็มในการใฝ่หาของการพัฒนาคน มีความสมบูรณ์ไม่ขาดช่วง เพื่อพัฒนาคนให้สามารถพึ่งตนเองได้ และมีชีวิตอยู่อย่างมีความสุขในสังคม

1.2 การให้ความหมายโดยยึดกิจกรรมการศึกษาเป็นหลัก

การศึกษานอกระบบโรงเรียน คือ กิจกรรมทางการศึกษาที่จัดให้บุคคลทั่วไป ที่มีจุดเน้นเพื่อสนองความสนใจ และความถนัดทางด้านการศึกษา เพื่อเปิดโอกาสให้เขาเหล่านั้น ได้พัฒนาศักยภาพของตนเองถึงขีดสูงสุด เพื่อให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

1.3 การให้ความหมายโดยยึดกลุ่มเป้าหมายเป็นหลัก

การศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง ความพยายามของรัฐ ที่จะช่วยให้ประชาชน ที่อยู่นอกระบบโรงเรียน ทุกเพศ ทุกวัย ได้ก้าวไปสู่ความสำเร็จในการปรับตัว โดยอาศัยข้อมูล ข่าวสาร และความชำนาญต่าง ๆ เพื่อความสมบูรณ์ของผู้เรียนและสังคม

เมื่อพิจารณาความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนแล้ว ไม่ว่าจะเป็นการยึดปรัชญาการศึกษา กิจกรรมการศึกษา หรือกลุ่มเป้าหมายเป็นหลักก็ตาม แนวคิดของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ สอดคล้องกับแนวคิดทางปรัชญาการศึกษามนุษยนิยม (Humanism) ทั้งนี้เพราะเป้าหมายของลัทธิปรัชญาการศึกษามนุษยนิยมนั้น เน้นในเรื่องของการที่จะพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ในทุก ๆ ด้าน เพื่อให้มนุษย์ได้มีการศึกษาตลอดชีวิต และสามารถนำข่าวสาร ข้อมูลต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองได้ (Patterson 1973 : 44) นอกจากนี้ ยังมุ่งให้มนุษย์สามารถที่จะนำตนเอง พึ่งตนเองได้ มีความคิดสร้างสรรค์ที่จะหาประโยชน์แก่สังคม มีอิสระเสรีภาพที่จะเลือกกระทำการต่าง ๆ ที่ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ซึ่งรวมทั้งตนเองด้วย นั่นคือ การมุ่งให้มนุษย์สามารถ

ดำเนินชีวิตได้อย่างสมบูรณ์ และสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (Power 1982 : 162-165)

เมื่อเป้าหมายของหลักปรัชญาการศึกษาของระบบโรงเรียนมนุษยนิยม มุ่งให้บุคคล ใฝ่พัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ เพื่อจะได้รู้จักและเห็นคุณค่าของตนเองแล้ว ทั้งนี้ กิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งเป็นเนื้อหาที่จะทำให้ผู้เรียนสามารถไปสู่เป้าหมายดังกล่าวได้ จะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสนใจและความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยผู้เรียนสามารถจะเลือกเรียนได้ในสิ่งที่เขาเห็นว่าดี มีประโยชน์ต่อชีวิต เพื่อที่เขาจะได้นำมาปรับปรุงตนเองให้เข้ากับสังคมได้ (Elias 1980 : 128)

2. ในสภาพการณ์แบบอนาคตภาพที่ดี (Optimistic Scenario) ซึ่งเป็นการมองว่า สภาพการณ์ของบ้านเมือง เศรษฐกิจ สังคม และการศึกษาของไทยใน พ.ศ. 2543 จะได้รับการพัฒนาให้เป็นไปในทางที่ดี ในทุก ๆ ด้าน จากสภาพการณ์เช่นนี้ ผลการวิจัยพบว่า แนวโน้มของปรัชญาการศึกษาของระบบโรงเรียน โน้มไปทางปรัชญาการศึกษาที่พัฒนาการนิยม (Progressivism) และมนุษยนิยม (Humanism) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. จุดมุ่งหมายของการศึกษานอกกระบวนโรงเรียน

1.1 การศึกษานอกกระบวนโรงเรียน จะต้องมุ่งฝึกคนให้รู้จักตนเอง มีความเป็นตัวของตัวเอง เห็นคุณค่าของตัวเอง มีความสามารถที่จะเลือก และตัดสินใจในชะตาชีวิตของตนเอง ยอมรับและมีความรับผิดชอบต่อสิ่งที่ตนเลือก และสิ่งที่ตนกระทำ

1.2 การศึกษานอกกระบวนโรงเรียน จะต้องเน้นที่สภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียนที่กำลังประสบอยู่ในปัจจุบันเป็นสำคัญ

1.3 มุ่งที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งทางกาย รางกายและจิตใจ เพื่อปรับและพัฒนาความรู้ ความคิด และทักษะที่จะพัฒนาตนเองและสังคม

เมื่อพิจารณาเป้าหมายที่สำคัญของปรัชญาการศึกษามนุษยนิยม (Humanism) ก็คือ การต้องการให้มนุษย์ได้บรรลุสู่สัจการแห่งตน (Self-Actualization) การมีอิสระที่จะกำหนดชะตาชีวิตของตนเอง (Freedom and Autonomy) ยอมรับ และมีความรับผิดชอบต่อสิ่งที่ตนเลือกและกระทำ (Responsibility) มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ (Discovery and Creativity) การมีสุขภาพจิตที่สมบูรณ์ (Mental Health) และการเป็นพลเมืองดีของชาติ (Good Citizenship) (Power 1982 : 162-165) และเนื่องจากสังคมได้มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การศึกษาจะต้องเป็นกระบวนการของการพัฒนา และการเสริมสร้างประสบการณ์ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้เรียนอยู่ในสังคมแห่งความเปลี่ยนแปลงนี้ได้ (บรรจง จันทรส 2527 : 244) ดังนั้น ปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม (Progressivism) จึงเน้นที่การพัฒนา มนุษย์ให้มีความสมบูรณ์ ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ อาชีพ และสติปัญญาของผู้เรียนควบคู่กันไป (Dewey 1968 : 43-44) โดยมีการจัดกระบวนการเรียนการสอนให้ตรงกับความต้องการ และตรงกับความสนใจของผู้เรียนเป็นสำคัญ เนื้อหาที่เรียน จะต้องสอดคล้องกับปัญหาประจำวันของผู้เรียน และสังคมที่ผู้เรียนเป็นสมาชิกอยู่ในขณะนั้น (Kneller 1971 : 48-53) เพื่อให้ผู้เรียนได้นำความรู้ที่ได้รับจากการศึกษานั้นไปประยุกต์ใช้เพื่อปรับปรุงตนเอง และสังคมให้ดีขึ้น ทั้งนี้เพราะลัทธิปรัชญาการศึกษาที่เชื่อว่า วิกฤตประสงค์ของการเรียนแต่ละครั้ง ก็เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละครั้ง เมื่อแก้ปัญหาได้แล้ว ก็จะเกิดปัญหาใหม่ ความขึ้นมาอีกไม่มีที่สิ้นสุด ซึ่งปัญหาใหม่แต่ละปัญหา ล้วนแต่มีลักษณะของตัวเองที่ต้องการลักษณะการเรียนการสอนที่เหมาะสมต่อสถานการณ์นั้น ๆ ดังนั้น วิกฤตประสงค์ การศึกษาทั่ว ๆ ไปของลัทธิปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม คือ การศึกษาคือการเพิ่มขึ้น (The general objective of education in more Education) (Donald 1957 : 487)

เมื่อวิเคราะห์ทัศนคติแนวความคิดของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน ปี พ.ศ. 2543 ในสภาพการณ์แบบอนาคตภาพที่ดี (Optimistic Scenario) จะเห็นว่าสอดคล้องกับแนวความคิดของปรัชญา

การศึกษาพัฒนาการนิยม (Progressivism) และมนุษยนิยม (Humanism)

2. กิจกรรมและโครงการ การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

2.1 กิจกรรมและโครงการคานการศึกษาอกระบบโรงเรียน

จะต้องสอดคล้องกับความสนใจ และความต้องการของผู้เรียน

2.2 สำหรับเนื้อหา นั้น ควรเน้นเกี่ยวกับการพัฒนาตนเอง ทั้งทางร่างกายและจิตใจ เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมโดยการฝึกให้ผู้เรียนรู้จักการมีส่วนร่วม การเสียสละ การร่วมพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศชาติ ตลอดจนการฝึกให้ผู้เรียน รู้จักใช้เหตุผล และมีสติปัญญาประกอบกัน

ทางด้านหลักสูตร และเนื้อหาของปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม (Progressivism) จะเน้นประสบการณ์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งเรียกว่า Child - Centered Curriculum หรือ Activity - Centered Curriculum เนื้อหาเป็นส่วนประกอบของหลักสูตร ที่ทำให้ผู้เรียนเข้าใจตนเอง สังคม และประเมินประสบการณ์ของสังคมได้ดีขึ้น (ไพฑูริย์ สินลารัตน์ 2523 : 83) ซึ่งทางด้านปรัชญาการศึกษามนุษยนิยม (Humanism) ก็มีแนวความคิดสอดคล้องกัน เช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง Carl Rogers (1969 : 104-128) ท่านได้ให้เหตุผลของการใช้การเรียนการสอนแบบมีผู้เรียนเป็นศูนย์กลางว่า เราไม่สามารถจะสอนผู้อื่นได้โดยตรง เราสามารถเพียงแต่อำนวยความสะดวกให้ผู้เรียน ทั้งนี้เพราะบุคคลทุกคนจะอยู่ในโลกแห่งประสบการณ์ของตน สิ่งมีชีวิตนั้น จะมีปฏิสัมพันธ์ต่อสนาม (Field) แห่งปรากฏการณ์ต่าง ๆ ตามที่เขาแต่ละคนประสบและรับรู้ ทั้งปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม และมนุษยนิยม มีความเห็นสอดคล้องกันว่า กิจกรรมของเนื้อหาที่เรียนนั้น จะต้องสอดคล้องกับความต้องการ และความสนใจของผู้เรียน ทั้งนี้เพราะเชื่อว่า ชรรถมาติของคนนั้น อยากเรียนในสิ่งที่ตนเองสนใจ หรือสิ่งที่เห็นว่าช่วยแก้ปัญหาได้ (Kneller 1971 : 48) เมื่อมนุษย์ได้บรรลุแห่งการพัฒนาตนเอง ทั้งทางร่างกายและจิตใจ มีสติปัญญา และรู้จักใช้เหตุผลแล้ว การศึกษาจะต้องฝึกให้มนุษย์รู้จักการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเอง มีการเสียสละเพื่อประเทศชาติ เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคม การอยู่ร่วมกันจะต้องช่วยกันร่วมมือร่วมใจกันในการแก้ปัญหิต่าง ๆ ให้หมดสิ้นไป (Elias 1980 : 70-72)

ดังนั้น แนวความคิดของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ คำนึงกิจกรรมและโครงการการศึกษา
นอกระบบโรงเรียน ปี พ.ศ. 2543 ในสภาพการณ์แบบอนาคตภาพที่ดี
(Optimistic Scenario) โน้มไปในทางปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม
(Progressivism) และปรัชญาการศึกษามนุษยนิยม (Humanism)

3. บทบาทของผู้สอน

3.1 ผู้สอนต้องมีความรู้กว้าง เข้าใจธรรมชาติและความสนใจ
ของผู้เรียน โดยไม่จำเป็นต้องทำหน้าที่สอนโดยตรง แต่จะเป็นผู้คอยช่วยเหลือ
แนะนำ ชักจูงให้กำลังใจ ทำหน้าที่ประสานงาน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วย
ตนเอง และชี้แนะแหล่งความรู้ที่จำเป็นแก่ผู้เรียน เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้
พัฒนาศักยภาพ และการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยเสรี

3.2 ผู้สอนควรส่งเสริมการทำงานระบบกลุ่มในระหว่างผู้เรียน
สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี เตรียมสื่อ และสร้างเงื่อนไขแห่งการเรียนรู้ให้กับ
ผู้เรียน

ตามแนวคิดของปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม (Progressivism) และปรัชญาการศึกษามนุษยนิยม (Humanism) ผู้สอนไม่ใช่ผู้บังคับการ
หรือออกคำสั่ง แต่จะทำหน้าที่ในการให้คำแนะนำ และคำปรึกษา และเป็นผู้
ประสานงานให้ผู้เรียนได้เดินทางไปสู่จุดหมายปลายทางของการเรียนรู้ (Kneller
1971 : 51) ทั้งนี้เพราะในสังคมสมัยใหม่นั้น มนุษย์กำลังอยู่ในสภาพแวดล้อมที่
เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ดังนั้น หน้าที่ของผู้สอนก็คือการเป็นผู้อำนวยความสะดวก
เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ (Rogers 1969 : 104-128)

การที่จะสามารถกระทำเช่นนี้ได้อย่างไคยล ผู้สอนจะต้องเป็นผู้รอบรู้
และมีประสบการณ์อย่างกว้าง ผู้สอนต้องเป็นผู้มีบุคลิกที่ดี มีความเห็นอกเห็นใจ
และยอมรับในเรื่องความแตกต่าง ระหว่างมนุษย์ รู้จักคัดแปลงสภาพภายใน
ห้องเรียนให้เหมาะสมกับความต้องการ และความสามารถของผู้เรียนแต่ละคน
(Brameld 1955 : 84-158) และที่สำคัญก็คือในกระบวนการเรียนการสอน
นั้น นั่นคือ การให้ผู้เรียนได้มีการทำงานเป็นระบบกลุ่ม ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
(Kneller 1971 : 52)

เมื่อวิเคราะห์แนวความคิดของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับบทบาทของครูสอน ของปรัชญาการศึกษาของระบบโรงเรียน ปี พ.ศ. 2543 ในสภาพสภาพการณ์แบบอนาคตภาพที่ดี (Optimistic Scenario) จะเห็นว่า โน้มไปทางปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม (Progressivism) และมนุษยนิยม (Humanism)

4. บทบาทของผู้เรียน

4.1 ผู้เรียนควรมีโอกาสได้รับการศึกษาทุกรูปแบบ ตามความต้องการของเขา มีแหล่งข้อมูลที่ค้ำขอ ที่เขาจะไปความรู้ตามความต้องการ โดยผู้สอนเป็นผู้ให้แนวทาง และการสนับสนุน

4.2 ในการเรียนนั้น ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้ด้วยตนเอง ลงมือกระทำด้วยตนเอง และตัดสินใจเลือกทุกอย่างที่คิดว่าเหมาะสมกับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตน ขณะเดียวกัน ผู้เรียนจะต้องรับผิดชอบต่อการกระทำที่เกิดขึ้น และผลที่จะเกิดด้วย ทั้งนี้จะมีผู้สอนคอยให้การดูแลและให้คำปรึกษา

ตามแนวความคิดของปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยมนั้น ผู้เรียนมีอิสระที่จะเลือกตัดสินใจด้วยตนเอง ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และมีส่วนที่จะเลือกเนื้อหา และกิจกรรมที่ตนสนใจ ผู้เรียนจะต้องทำงานร่วมกัน (Participation) เพื่อให้การเรียนการสอนตรงกับความต้องการของผู้เรียน เหมาะสมกับความถนัด และความสามารถของผู้เรียน (Elias 1980 : 72-73) ทั้งนี้ การที่ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้นั้น จะต้องลงมือกระทำด้วยตนเองโดยตรง (Learning by Doing) (Dewey 1968 : 274-275) ทางคานาปรัชญาศึกษามนุษยนิยม ก็ก้าวถึงบทบาทผู้เรียนไวคล้าย ๆ กับลัทธิปรัชญาพัฒนาการนิยม โดยเน้นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีอิสระในการแสวงหาความรู้ ทุกรูปแบบ ตามความต้องการของตนเอง ลัทธิปรัชญาศึกษานี้เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนเป็นคนดี มีความรับผิดชอบ ทั้งต่อตนเองและสังคม โดยเฉพาะการรับผิดชอบต่อผลการกระทำของตนเองที่จะเกิดขึ้น ทั้งนี้จะมีผู้สอนคอยให้คำแนะนำ ปรึกษา และช่วยเหลือ เมื่อมีปัญหา (Elias 1980 : 122)

เมื่อวิเคราะห์แนวคิดของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับบทบาทของ
 ผู้เรียน ของปรัชญาการศึกษาอนุกรม ปี พ.ศ. 2543 ในสภาพการณ์แบบ
 อนาคตภาพที่ดี (Optimistic Scenario) จะเห็นว่า โน้มไปทางปรัชญาการ
 ศึกษาพัฒนาการนิยม (Progressivism) และมนุษยนิยม (Humanism)

5. กระบวนการเรียนการสอน

5.1 การเรียนการสอนจะต้องยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นที่
 ความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน และให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผน
 การเรียนการสอนร่วมกับผู้สอน ภายใต้บรรยากาศแห่งประชาธิปไตย

5.2 การเรียนการสอนจะต้องกระตุ้นให้ผู้เรียนเป็นตัวของ
 ตัวเองให้มากที่สุด เพื่อให้ค้นพบ และรู้จักตนเอง วิธีสอนที่ใช้ คือ การให้ลงมือ
 กระทำเอง การอภิปรายโต้ตอบ สนทนา และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน

5.3 บรรยากาศการเรียนการสอน ควรเป็นบรรยากาศแห่ง
 ชีวิตจริง ผู้เรียนควรได้รับประสบการณ์ตรง ในเรื่องที่ศึกษา ซึ่งเป็นผลมาจาก
 การเรียนโดยการแก้ปัญหา และค้นคว้าทดลอง ตามแนวคิดของปรัชญาการศึกษา
 พัฒนาการนิยม และปรัชญาการศึกษามนุษยนิยม เชื่อว่า ผู้เรียนควรมีบทบาทของ
 ตนเองให้มากที่สุด นั่นคือ การเรียนการสอนจะยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student
 Centered) ผู้เรียนจะมีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียนการสอนร่วมกับผู้สอน
 โดยใช้หลักประชาธิปไตย (Elias 1980 : 61) การเรียนควรเป็นเรื่อง
 ของการกระทำ (Doing) มากกว่ารู้ (Knowing) ผู้เรียนจะต้องกระทำหรืออ่าน
 มากกว่าคอยรับ หรืออยู่เฉย ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ในตนเอง และ
 ได้ทราบศักยภาพของตนเอง (Dewey 1975 : 89-91) การที่จะให้ผู้เรียน
 มีประสบการณ์ในเรื่องใด ๆ นั้น ย่อมต้องอาศัยวิธีการเรียนการสอน โดยวิธีการ
 แก้ปัญหา และค้นคว้าทดลอง (Problem Solving Method) ในการเรียน
 วิชาต่าง ๆ นั้น (Kneller 1971 : 49-50) กิจกรรมที่ผู้สอน อาจใช้
 วิธีปาร์กดา สาธิต อภิปราย ค้นคว้า รายงาน รวมทั้งการไปศึกษานอกสถานที่
 กิจกรรมเหล่านี้ จะช่วยให้ผู้เรียนได้ใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ และได้รับประสบ-
 การณ์จริงด้วยตนเอง (กิตติมา ปรีศศิลา 2523 : 89)

เมื่อวิเคราะห์แนวความคิดของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอนของปรัชญาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ปี พ.ศ. 2543 ในสภาพการณ์แบบอนาคตภาพที่ดี (Optimistic Scenario) จะเห็นว่าสอดคล้องกับปรัชญาการศึกษาที่พัฒนาการนิยม (Progressivism) และมนุษยนิยม (Humanism)

6. การประเมินผล

6.1 การประเมินผลการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้น ควรดำเนินการ ทั้งก่อน - ระหว่าง - และหลัง การดำเนินการ โดยพิจารณาจากประโยชน์ที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตจริง ซึ่งจะเน้นการประเมินผลในเชิงคุณภาพเป็นสำคัญ

6.2 ผู้ประเมินที่ดียิ่ง ก็คือ ผู้เรียนเอง นอกจากนี้ยังควรประกอบด้วย ผู้รับผิดชอบโครงการ นักวิชาการ ผู้นำประชาชน และกลุ่มผู้รับผลประโยชน์

ปรัชญาการศึกษามนุษยนิยมถือว่า การประเมินผลการเรียนรู้นั้น ผู้ที่ประเมินได้ที่ดีที่สุด คือ ตัวผู้เรียนเอง เพราะเขาจะทราบว่าสิ่งที่เขาต้องการและสนใจนั้น ไบรรรลุผลแล้วมาก-น้อยเพียงไร และเขายังต้องการอะไรอีกบ้าง โดยพิจารณาจากการนำความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้นั้นว่า สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้มาก น้อยเพียงไร (Elias 1980 : 127) และความสมบูรณ์ของการประเมินผลจะเกิดขึ้นได้อย่างสมบูรณ์ จะต้องมีกระบวนการดำเนินงานอย่างเป็นกระบวนการ (Process) ต้องได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่าย ทั้งผู้ชำนาญการต่าง ๆ และผู้เรียนเอง และที่สำคัญ ก็คือ การประเมินผล จะต้องมีกระบวนการอย่างสม่ำเสมอ เพื่อจะได้เปรียบเทียบได้ว่า ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ไปแล้วมากน้อยเพียงใด โดยพิจารณาตั้งแต่ก่อนเข้าร่วมโครงการ ระหว่าง และหลังจากจบสิ้นโครงการไปแล้ว (Brubacher 1962 : 268-274)

เมื่อวิเคราะห์แนวความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับการประเมินผลของปรัชญาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ปี พ.ศ. 2543 ในสภาพการณ์

แบบอนาคตภาพที่ดี (Optimistic Scenario) จะเห็นว่า สอดคล้องกับ
ปรัชญาการศึกษามนุษยนิยม (Humanism)

3. ในสภาพการณ์แบบอนาคตภาพที่ไม่ดี (Pessimistic Scenario)
ซึ่งมองว่า สภาพการณ์ของบ้านเมือง เศรษฐกิจ สังคม และการศึกษาของไทย ใน
ปี พ.ศ. 2543 จะได้รับการพัฒนาอย่างมาก หรือจะมีปัญหาอย่างยิ่ง ในสภาพการณ์
เช่นนี้ ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาในระบบโรงเรียน มีความคิดเห็นว่า ปรัชญาการ
ศึกษาในระบบโรงเรียน จะโน้มไปทางปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม (Progres-
sivism) และมนุษยนิยม (Humanism) และมีบางส่วนโน้มไปทางปรัชญาการศึกษาพฤติกรรม
นิยม (Behaviorism) และเสรีนิยม (Liberal) ตามลำดับดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. จุดมุ่งหมายของการศึกษานอกโรงเรียน

1.1 มุ่งให้ผู้เรียนได้รู้จักตนเอง รู้จักสังคม และรู้จักปรับตัววัฒนธรรม
ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป

1.2 มุ่งจักเพื่อชีวิตของผู้เรียนในปัจจุบันเป็นสำคัญ โดยเน้นที่
การปรับปรุง เปลี่ยนแปลง ประสบการณ์ต่าง ๆ ของผู้เรียน ทักษะที่จำเป็นต่อการ
ดำรงชีวิต และความสำนึกเพื่อส่วนรวม ตลอดจนหาวิถีทางที่จะพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น
เพื่อให้สังคมเป็นสังคมที่ยุติธรรม มีความพร้อมทุกด้าน และเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริง

ปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยมนั้น ได้ชื่อว่าเป็น "หนทางแห่ง
ความมีอิสระ เสรีที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง วัฒนธรรมและสังคม"

(A Liberal road to Culture) (Brameld 1958 : 90-92)

เพราะเชื่อว่า ความเป็นจริงทั้งหลายนั้น มีโค่งที่หรือหยุดนิ่ง แต่มีการเปลี่ยนแปลง
ไปตามกาลเวลา และสิ่งแวดล้อม องค์ประกอบในการกำหนดรูปแบบของวัฒนธรรม
และสังคมนั้น จะเป็นเทคโนโลยี การค้นคว้าทดลอง และประสบการณ์ของมนุษย์
ที่ได้รับมาจากการได้เห็นประจักษ์ และรับรู้มาจากโลกแห่งความเป็นจริง (บรรจง
จันทร์สา 2527 : 244) ดังนั้น จุดมุ่งหมายของปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม
ที่เห็นได้เด่นชัด ก็คือ การมุ่งให้ผู้เรียนรู้จักคิด รู้จักสังคม รู้จักปรับสภาพแวดล้อม
และวัฒนธรรมต่าง ๆ เพื่อที่จะอ่านวยให้ผู้เรียนในขณะนั้น ได้รับผลประโยชน์จาก

การศึกษาในการดำรงชีวิต ทั้งในปัจจุบันและอนาคต (Dewey 1968 : 100-110) และเพื่อที่จะให้ผู้เรียนนำประสบการณ์ที่ได้รับจากการศึกษา ไปใช้ในการตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง เมื่อเผชิญกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ดังนั้น สิ่งที่ผู้เรียนเรียน จะต้องสอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน เพื่อที่จะสามารถนำไปแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้ การศึกษาจะต้องสร้างสรรค์ผู้เรียนให้มีความสำนึกที่จะปรับปรุงตนเอง และสังคมโดยรวม ให้ก้าวหน้าอยู่เสมอในทุก ๆ ด้าน เพื่อขจัดปัญหา และขัดแย้งต่าง ๆ ให้คนในสังคมได้รับความยุติธรรม และเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง (Dewey 1968 : 111-123) คำว่า "ประชาธิปไตย" ตามความหมายของปรัชญาพัฒนาการนิยม หมายถึง การร่วมมือร่วมใจกันนั่นเอง หรือการมีประสบการณ์ร่วมกัน (Kneller 1971 : 52)

เมื่อวิเคราะห์แนวความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับ จุดมุ่งหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน ของปรัชญาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ปี พ.ศ. 2543 ในสภาพการณ์แบบอนาคตภาพที่ไม่ดี (Pessimistic Scenario) จะเห็นว่าสอดคล้องกับปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม

2. กิจกรรมและโครงการของการศึกษานอกระบบโรงเรียน

2.1 เนื้อหาของกิจกรรมและโครงการ จะต้องเป็นเนื้อหาที่ทำให้ผู้เรียนเข้าใจตนเอง และสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนเองด้วย เพื่อให้ผู้เรียนได้ปรับตัวทันกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม

2.2 เนื้อหาและกิจกรรมจะต้องสอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของสังคม โดยเฉพาะการมุ่งให้ผู้เรียนมีความสามารถ ในเชิงปฏิบัติการมากกว่าวิชาการ และเน้นความเสมอภาคทางการศึกษา

เนื้อหาของปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยมนั้น เน้นการดำรงชีวิตในสังคม และกิจกรรมเป็นสำคัญ หลักสูตรจึงจัดให้ผู้เรียนเข้าร่วมในประสบการณ์การเรียนรู้ต่าง ๆ อย่างเต็มที่ ประสบการณ์ในที่นี้ หมายถึง ทุกสิ่งที่มนุษย์ทำขึ้น คิด คิด และรู้สึก รวมถึงการคิดใคร่ครวญ (Reflection) การลงมือกระทำพลที่ เกิดมาตาม การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวผู้กระทำ และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

ในสิ่งนั้น ๆ ต่อเมื่อกระบวนการทั้งหมดนี้เกิดขึ้นอย่างครบถ้วนแล้ว จึงจะเรียกว่า ประสมการณ์ (Hullfish, in Phenix, eds. 1967 : 11) การจัด เนื้อหาให้ผู้เรียน ต้องขึ้นอยู่กับสถานการณ์และความสนใจของผู้เรียนด้วย เพราะ ความสนใจของผู้เรียนในแต่ละคน แต่ละเวลา ย่อมแตกต่างกัน (Power 1969 : 363) แนวคิดเหล่านี้สอดคล้องกับแนวคิดของปรัชญาการศึกษา มนุษนิยม เกี่ยวกับ หลักสูตรของการเรียนการสอน ที่มุ่งให้ผู้เรียนได้เข้าใจตนเอง เข้าใจสังคม เป็น สมาชิกที่ดีของสังคม และต้องการให้ผู้เรียนค้นพบปัญหาด้วยตนเอง เมื่อพบปัญหา แล้ว ก็หาทางแก้ไข ปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้น ไม่ใช่เพียงต้องการปรับตัวให้ เข้ากับสภาพแวดล้อมเท่านั้น (Power 1982 : 165) และศึกษานั้น ไม่ใช่จะสิ้นสุดเพียงในห้องเรียนเท่านั้น แต่การศึกษาคือชีวิต การศึกษาเกี่ยวข้องกับชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย ดังนั้น เนื้อหาที่จะให้ผู้เรียนได้เรียน นอกจากจะสนอง ความต้องการของผู้เรียนแล้ว ยังจะต้องเน้นให้ผู้เรียน มีทักษะในการปฏิบัติการ มากกว่าการเรียนแต่เพียงการจำเนื้อหาอย่างเฉยเท่านั้น และสังคมจะพัฒนา ก้าวหน้าไปได้ เมื่อผู้เรียนได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค และทั่วถึงกัน (Dewey 1968 : 41-53)

เมื่อพิจารณาแนวความคิดของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับกิจกรรม และโครงการศึกษานอกระบบโรงเรียน ของปรัชญาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ปี พ.ศ. 2543 ในสภาพการณ์แบบอนาคตภาพที่ไม่ดี (Pessimistic Scenario) จะเห็นว่า สอดคล้องกับแนวปรัชญาการศึกษาที่พัฒนาการนิยม (Progressivism) และปรัชญาการศึกษามนุษนิยม (Humanism)

3. บทบาทของผู้สอน

3.1 ผู้สอนควรเป็นผู้นำ ผู้บุกเบิก และกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจ ศึกษา และหาทางแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในขณะนั้น ผู้สอนต้องเป็นผู้ซื่อสัตย์ทำให้คุณ และ ชักชวนให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริงด้วย

3.2 บทบาทของผู้สอนนั้น เป็นโค้ชผู้ช่วย ผู้สังเกตการณ์ และ เป็นผู้มีชีวิต จิตใจ อารมณ์ ความรู้สึก และพร้อมที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน ขณะเดียวกัน ผู้สอนจะต้องสามารถแนะแนวทางในการแก้ปัญหาแก่ผู้เรียนได้เป็นอย่างดี

และสามารถวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ ได้

ในปรัชญาการศึกษาเสรีนิยม (Liberal) ถือว่า ครูเป็นบุคคลสำคัญ เป็นผู้นำ ผู้บุกเบิกในการพิจารณาหรือตัดสินใจที่จะเลือกเนื้อหา และวิธีสอนต่าง ๆ ให้กับผู้เรียน ปรัชญาการศึกษาเสรีนิยมถือว่า ครูเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนการสอน (Teacher Centered) (Elias 1980 : 30) แต่ก็ถือว่า ผู้เรียนมีความสามารถอยู่บ้าง ผู้สอนจึงเพิ่มบทบาทในการจัดกิจกรรม เป็นผู้สร้างบรรยากาศ เป็นผู้เสนอความรู้ ข้อคิด เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้ และพัฒนาความคิด สติปัญญาของผู้เรียน แต่ผู้สอนก็ยังเป็นผู้มีบทบาท และมีอำนาจสำคัญอยู่ (ไพฑูรย์สินลาภรณ์ 2523 : 74) และในขณะเดียวกัน ทางด้านปรัชญาการศึกษาพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) ก็กล่าวถึงบทบาทของครูผู้สอนว่า ผู้สอนจะต้องเสนอสิ่งกระตุ้นในหลาย ๆ รูปแบบ กล่าวคือ บางครั้งผู้สอนจะต้องมีการสาธิต ทดลอง ทำให้ดู และมีการชักชวนให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติตาม เพื่อหาทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ โดยครูผู้สอน จะทำหน้าที่เสริมแรง เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ (Power 1982 : 179)

ส่วนทางด้านปรัชญาศึกษามนุษยนิยม ก็เน้นบทบาทของ ผู้สอนว่า ผู้สอนจะเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ โดยให้เขาควบคุมชี้แนะตนเอง แสวงหาทรัพยากร และแหล่งการเรียนรู้เอง ทั้ง ปัญหา และตัดสินใจเลือกปฏิบัติการเอง และยอมรับผลที่จะตามมาทั้งหมด และที่สำคัญก็คือ บทบาทของผู้สอนนั้นเล่นได้หลายอย่าง เป็นโค้ช ผู้ช่วย ผู้สังเกตการณ์ และเป็นผู้มีจิตใจ อารมณ์ ความรู้สึก ที่พร้อมจะปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้เกิดความกระจ่างในเป้าหมายของการเรียนรู้ ความต้องการของตน (Elias 1980 : 125)

เมื่อวิเคราะห์แนวความคิดของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับบทบาท ของผู้สอนของปรัชญาศึกษานอกกระบวนโรงเรียน ปี พ.ศ. 2543 ในสภาพการณ์ แบบอนาคตภาพที่ไม่ดี (Pessimistic Scenario) จะเห็นว่า สอดคล้องกับ แนวความคิดของปรัชญาการศึกษาเสรีนิยม (Liberal) พฤติกรรมนิยม (Behaviorism) และมนุษยนิยม (Humanism)

4. บทบาทของผู้เรียน

4.1 ผู้เรียนจะต้องลงมือกระทำด้วยตนเอง ฝึกเลือก ทักษะใจ ฝึกแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยตนเอง และฝึกกระทำ ร่วมมือกัน อภิปรายเพื่อหาข้อยุติ ที่ยุติธรรม ในการที่จะวางแผนปฏิรูปสังคมในอนาคต โดยใช้บรรยากาศแห่ง ประชาธิปไตย

4.2 บทบาทของผู้เรียนนั้น มีไว้เพื่อปรับปรุงตนเองเท่านั้น แต่เพื่อปรับปรุงสังคมให้ดีขึ้นด้วย เพราะในยามวิกฤตินั้น ทุกฝ่ายจะต้องมีส่วนร่วม ในการแก้ปัญหา ดังนั้น เรื่องที่จะศึกษาจะต้องเกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาที่ผู้เรียน เผชิญอยู่ หรือปัญหาสังคม และสิ่งแวดล้อมขณะนั้น

ในค่านิยมของผู้เรียนนั้น ทั้งปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม และมนุษยนิยม กล่าวถึง บทบาทของผู้เรียนไว้คล้าย ๆ กัน กล่าวคือ หน้าที่ของ ผู้เรียนนั้น จะต้องมีการเสาะแสวงหาประสบการณ์ต่าง ๆ ด้วยตนเอง มีอิสระ ที่จะคิด ที่จะทำ หรือแสดงออกได้อย่างเต็มที่ สามารถเลือกเรียนสิ่งต่าง ๆ ตาม ความสนใจ ความต้องการของตนเองได้ ถ้าคิดว่าสิ่งที่เรียนนั้นมีประโยชน์ และมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง การเรียนรู้ของผู้เรียน มุ่งที่จะให้ ผู้เรียนโคทคลอง และค้นคว้าด้วยตัวของเขาเอง เพื่อจะได้ค้นพบข้อสรุปที่จะเป็น ประโยชน์ในการปรับปรุงตนเอง และปฏิรูปสังคม ทั้งในปัจจุบัน และเหตุการณ์ที่จะ เกิดในอนาคต (Dewey 1968 : 277-290) การทำงานของผู้เรียนจะต้อง ร่วมมือร่วมใจกัน ในระบอบใหม่ โดยหลักประชาธิปไตยในการพิจารณาตัดสินปัญหา ต่าง ๆ (Dewey 1968 : 81-82) ปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยมเชื่อว่า การศึกษาไม่ได้มีบทบาทเฉพาะในการเตรียมผู้เรียนให้สามารถปรับตนเอง และสามารถดำรงอยู่ในสังคม ตามสภาพที่เป็นอยู่เท่านั้น แต่การศึกษาจะต้องเปลี่ยนแปลง สังคมด้วย โดยทำการเปลี่ยนแปลงสังคม จากสภาพความป่าเถื่อนไปสู่ความมีอารย ธรรม มีพฤติกรรมอันละเอียดอ่อน มีระบอบ และความนึกคิด (Bergevin 1967 : 7-8)

เมื่อวิเคราะห์แนวความคิดของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับบทบาท
 ของผู้เรียน ของปรัชญาการศึกษาของระบบโรงเรียน ปี พ.ศ. 2543 ในสภาพ-
 การณ์แบบอนาคตภาพที่ไม่ดี (Pessimistic Scenario) จะเห็นว่า สอดคล้อง
 กับปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม (Progressivism) และมนุษยนิยม
 (Humanism)

5. กระบวนการเรียนการสอน

5.1 ทฤษฎีและการปฏิบัติจะต้องควบคู่กันไป ผู้เรียนจะเกิดการ
 เรียนรู้ ควบคู่กับการปฏิบัติจริง และสามารถนำความรู้ไปใช้ได้อย่างดีด้วย

5.2 การเรียนการสอนควรเน้นให้ผู้เรียน ได้สำรวจความสนใจ
 และความต้องการของตนเอง เน้นเรื่องการอภิปราย และแสดงความคิดเห็น
 เกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับปัญหาของสังคม พร้อมทั้งข้อเสนอแนะ
 และแนวปฏิรูปสังคม วิธีสอนที่ใช้ คือ การให้ผู้เรียนค้นพบด้วยตนเอง การอภิปราย
 กลุ่ม การประชุมกลุ่ม

5.3 การเรียนการสอน เป็นวิธีการแก้ปัญหของสังคมโดยตรง
 ซึ่งอาศัยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ประกอบด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ และวิธีการ
 ทางปรัชญาด้วย เพื่อให้การศึกษามีปัญหาต่าง ๆ เป็นไปอย่างกว้างขวาง และรัดกุม
 ถูกต้อง สมบูรณ์

แม้ว่าปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม จะเน้นการปฏิบัติ เพื่อ
 ให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์โดยตรง แต่ไม่ได้หมายความว่า จะละทิ้งทฤษฎีและ
 เนื้อหาต่างๆ โดยสิ้นเชิง แต่เน้นการปฏิบัติควบคู่กันไปกับทฤษฎีด้วย กล่าวคือ
 การที่ผู้เรียนจะมีประสบการณ์ได้ ผู้เรียนจำเป็นต้องรู้ทฤษฎีก่อน จึงจะทำให้เกิด
 การเรียนรู้ได้เร็ว เมื่อได้ลงมือปฏิบัติจริง (Dewey 1975 : 25-31)

กระบวนการเรียนการสอนตามแนวของปรัชญาการศึกษาพัฒนา-
 การนิยม สรุปเป็นข้อ ๆ ได้ดังนี้ (โพธิ์บุรุษย์ สนิสารักษ์ 2523 : 85-86)

1. การเรียนการสอนเน้นที่ความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน

2. การเรียนการสอนผู้เรียนจะมีส่วนร่วมในการวางแผน
3. ผู้สอนเป็นผู้จัดสิ่งแวดล้อมให้ผู้เรียน เรียนรู้ด้วยตนเอง มุ่งให้ผู้เรียนแสวงหาคำตอบด้วยการนำตนเอง
4. ผู้เรียนจะได้รับความช่วยเหลือ ให้รู้จักวิเคราะห์ปัญหา หาข้อมูลเพื่อแก้ปัญหา วิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ โดยเฉพาะปัญหาของสังคม ทุกคนจะต้องมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา ทั้งในปัจจุบัน และเตรียมการสำหรับอนาคต
5. ระบบการเรียนการสอน จะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของประชาธิปไตย

วิธีสอนที่คิดว่ามีประโยชน์ต่อผู้เรียนมากที่สุด คือ การใช้วิธีสอนแบบแก้ปัญหา (Problem Solving) โดยใช้วิธีทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Method) เข้ามาประยุกต์ใช้ (Elias 1980 : 59-60) และเพื่อให้ผู้เรียนมีโลกทัศน์ที่กว้าง สามารถมองปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างลึกซึ้ง และรอบคอบ ผู้สอนอาจจะใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Method) และวิธีทางปรัชญา (Philosophical Method) ประกอบไปด้วยก็ได้ (Power 1982 : 187) โดยผู้สอนไม่ต้องบอก เพียงแต่เป็นผู้ชี้แนะให้ผู้เรียนหาสาเหตุ ข้อมูล และหาทางพิจารณาทดลองแก้ปัญหาด้วยตนเอง เมื่อใช้วิธีการเช่นนี้ จะทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ได้จริง ๆ (สักคา ปรากฏ์-ประทานพร 2523 : 67)

เมื่อวิเคราะห์ทัศนคติแนวความคิดของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอน ของปรัชญาการศึกษาของระบบโรงเรียน ปีพ.ศ. 2543 ในสภาพการณ์แบบอนาคตภาพที่ไม่ดี (Pessimistic Scenario) จะเห็นว่าสอดคล้องกับปรัชญาการศึกษาที่พัฒนาการนิยม (Progressivism)

6. การประเมินผล

6.1 การประเมินผลนั้น ควรเป็นความร่วมมือของทุกหน่วยงาน และทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งแก่ผู้บริหาร ผู้จัดกิจกรรม และกลุ่มเป้าหมาย และควรประเมินให้ครอบคลุมทุกด้าน ทั้ง Input และ Output

6.2 การประเมินผลนั้น ควรมุ่งไปที่ค่านิยามว่าผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างไรบ้าง

ปรัชญาการศึกษาพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) จะประเมินผลผู้เรียน โดยการให้ผู้เรียนตกอยู่ในสภาพ และสิ่งแวดล้อมที่ทำให้ผู้เรียนต้องแสดงตัวว่า ใ้รู้ตามที่คาดหวังไว้หรือไม่ และควบคุมกับการประเมินผลสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปแล้ว ผู้สอนจะต้องให้ข้อมูล ย้อนกลับแก่ผู้เรียนว่า เขาได้ตอบสนองในลักษณะที่ถูกต้องหรือไม่ นั่นคือ จุดเน้นของการประเมินผล จะอยู่ที่ผลผลิต (Out put) มากกว่ากระบวนการเรียนรู้ (Elias 1980 : 101) ผู้ประเมิน ก็คือ ผู้สอนนั่นเอง แต่ทางค่านปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม เน้นในเรื่องของการให้ผู้เรียนได้เกิดประสบการณ์ตรงในการเรียนรู้ เพื่อจะให้ผู้เรียนได้นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน (ไพฑูริย์ สินลารัตน์ 2523 : 84) ทั้งนี้ การประเมินผลก็คือการพิจารณาว่าผู้เรียนนำความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันได้อย่างไรบ้าง ผู้ประเมินผล อาจเป็นผู้สอนร่วมมือกับผู้เรียน หรือผู้เรียนร่วมมือกับบุคคลอื่น ก็ได้

เมื่อพิจารณาแนวความคิดของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับการประเมินผลของปรัชญาศึกษานอกระบบโรงเรียน ปี พ.ศ. 2543 ในสภาพการณ์แบบอนาคตภาพที่ไม่ดี (Pessimistic Scenario) จะเห็นว่า สอดคล้องกับปรัชญาการศึกษาพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) และพัฒนาการนิยม (Progressivism)

ศูนย์วิจัยและพัฒนาการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

